

N:o 21.

Ank. till Riksd. Kansli den 7 Mars 1876. kl. 10 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt förslag om upphäfvande i viss mån af den så kallade indigenatsrätten.

I syfte att uti indigenatsrätten, hvarigenom de män, som ingå i kyrkans tjänst, äro till tjänstgöring och befordran fästade vid det stift, de genom födseln tillhöra, åvägabringa den inskränkning, att prestkandidater måtte berättigas att, der tillfälle till deras användande gäfves, vinna anställning till tjänstgöring inom hvilket stift, de helst önska, har Herr *H. Schönbeck* uti en inom Första Kammaren väckt, till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 24) föreslagit, "att Riksdagen ville för sin del, med upphäfvande af hvad som deremot nu kan finnas stridande i 19 kap. 1 § kyrkolagen, besluta om införande i samma § af följande ord:

Ansökan om inträde i prestebetet skall ingifvas till domkapitlet i det stift, inom hvilket sökanden vill blifva anställd".

Indigenatsrätten har i gällande lag sitt egentliga stöd uti en jemförelse emellan ofvannämnda lagrum och 21 § af presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723; varande dessa lagbud af följande innehåll:

Kyrkolagen 19 kap. 1 §: "Ingen må träda till predikoembetet, som icke är lagligen och ordentligen kallad och begärad, och af sin biskop eller superintendent skickelig befunnen, god känd och vigder", samt

Presterskapets åberopade privilegier 21 §: "ej — — — må någon i det ena stiftet tränga de dersammastädes ordinerade prester, i högre eller mindre grad, inpå ett annat stift, der de hvarken äro födde eller ordinerade, utan till bättre skiljsmessa och riktighet skola stiftets barn helst och framför andra, hvar efter lärdom, merit och leverne blifva försörjde. Dock att ej någon annan välförtjent och väl

Bih. till Riksd. Prot. 1876. 7 Saml. 10 Häft.

meriterad, fastän ej i stiftet född eller ordinerad, aldeles uteslutes, eftersom VI OSS och dem, som jus patronatus ega, såväl som församlingarna all rätt och frihet i det målet vele hafva förbehållen“.

Frågan om upphäfvande af indigenatsrätten i dess helhet har många gånger tillförene utgjort föremål för representationens uppmärksamhet och föranledde Riksdagen att uti skrifvelse den 14 Maj 1867, under uttalande af den åsigt, att det för prestkandidater, som fullgjort de för ordinationen föreskrifna prof, borde vara öppet lemnadt att söka anställning och varda ordinerade i hvilket stift inom riket de helst åstundade och tillfälle till deras användande gäfves, dock med enahanda skyldighet att i samma stift tienstgöra, som hittills ålegat obefordrad prestman, samt att önskvärdt vore, det rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket kunde hvarje prest medgifvas, utan hänsyn till hvilket stift han tillhörde, hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga detta ärende i nådigt öfvervägande och för Riksdagen framlägga förslag till de lagförändringar, som för upphäfvande af den så kallade jus indigenatus kunde af Riksdagens medverkan bero.

Öfver denna Riksdagens hemställan hördt, har kyrkomötet uti underdånig skrifvelse den 1 Oktober 1868 dels, hvad först anginge Riksdagens åsigt att frihet borde prestkandidater beredas att vinna anställning i hvilket stift de helst åstundade och tillfälle till deras användande gäfves, yttrat, att kyrkomötet visserligen icke kunde förbise, att genom en sådan frihet de af naturen och andra förhållanden mindre gynnade stiften kunde beröfvas presterliga biträden, hvilka de i händelse af indigenatsrättens fullständiga bibehållande hade att påräkna, och att således genom rubbning i indigenatsrätten förlägenhet kunde i ett eller annat stift vållas; men att, då, enligt kyrkomötets åsigt, rättigheten och skyldigheten att tillhöra ett visst stift måste stå i sammanhang icke blott med den tillfälliga omständigheten, att ordinanden vore inom samma stift född, utan jemväl med andra förhållanden, och då det icke syntes billigt, att presten mer än andra medborgare skulle, om tillfälle till hans användande å annor ort gäfves, vid inträdet i embetet vara till ett visst område hänvisad, samt då dessutom Kongl. dispens i detta hänseende alltid vunnes, så snart ordinanden kunde inom annat stift, än det han efter födseln tillhörde, finna anställning, kyrkomötet ansåge sig böra tillkännagifva, att det till Riksdagens berörda förslag lemnade sitt samtycke, dock med vilkor att prestexamen skulle afläggas inför domkapitlet inom det stift, i hvilket anställning och ordination söktes; samt dels, beträffande den ifrågasatta utsträckningen af ansökningsrätten för prester, fästade uppmärksamheten derpå, att det hvarken för presten eller församlingsvården kunde vara gagneligt, att för presterskapet i allmänhet utsigter öppnades till presterlig befordran inom ett allt för stort område, alldenstund derigenom utan tvifvel transportsökandet skulle blifva vida allmännare, än nu vore händelsen; att, då icke vore fråga om församlingarnes kallelserätt, utan om presternes ansökningsrätt, genom rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket, fördelarne för presterskapet i sjelfva verket icke

blefve större än för närvarande, när vid hvarje lägenhet ansökningarne, om de blefve från hela riket tillåtna, skulle blifva i samma mån talrikare; att den vigtiga kontinuiteten vid uppsigten från stiftsstyrelsernas sida öfver prestens lära och lefverne skulle i väsendtlig mån rubbas och i följd häraf samma styrelser komma att sakna den närmare personliga kännedom, hvilken, genom föreskriften att vid förslags upprättande afseende skall fästas å personernas nit och försigtighet i embetets handhavande, vore af synnerlig vigt och betydelse; och slutligen att derigenom grunden för hela den närvarande stiftsindelningen blefve rubbad och församlingarne möjligen kunde komma att till stor del betjenas af församlingslärare, hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden; hvarföre, och då dessa olägenheter icke syntes motvägas af några synnerliga fördelar hvarken för församlingarne eller presterskapet, kyrkomötet förklarade sig icke kunna lemna samtycke till upphäfvande af jus indigenatus, såvidt dermed afsåges medgifvande för hvarje prestman att söka prestsysslor öfver hela riket.

I öfverensstämmelse med de åsichter, som sålunda blifvit af kyrkomötet uttalade, hafva de komiterade, som haft nådigt uppdrag att utarbета förslag till ny kyrkolag, affattat 3 och 4 §§ i 13 kap. af det underdåniga dylika förslag, som blifvit af dem den 2 Oktober 1873 afgifvet; och af konsistorierna i riket, hvilkas yttrande öfver detta förslag blifvit infordradt, hafva, enligt hvad Utskottet inhemtat, blott tre haft något att mot förslaget i denna del erinra, under det de öfriga elfva icke deremot gjort någon anmärkning.

Genom Kongl. brefvet den 24 Augusti 1786 är stadgad, att konsistorierna hafva att "noga tillse och allvarsam hand deröfver hålla, att icke flere prester vigas, än som nödortfveligen behöfvas, samt att de redan vigde prester, hvilka ej innehafva ordentliga eller på stat uppförda sysslor, genast efter behof måga fördelas mellan församlingarne, så att desse under hvarjehanda sken icke kunna förnöta sin tid i lättja eller med sådana göromål, hvilka ej egentligen höra till prestembetets utöfning". Under förutsättning att, på sätt motionären jemväl åsyftat, detta stadgande bibehölles oförändradt, komme att, genom bifall till motionen, å ena sidan för dem, som egna sig åt det presterliga kallet, beredas den rättmätiga fördel, att de, såvidt möjligt vore utan att framkalla de olägenheter, som af upphäfvande af indigenatsrätten i dess helhet förorsakades, skulle genom den valfrihet vid inträde i embetet, dem sålunda förunnades, blifva uti ifrågavarande hänseende likstälde med andra tjänstemän; under det att å andra sidan genom den inskränkning i denna valfrihet, som betingades deraf, att deras anställning i ett stift vore af tillfälle till deras användande derstädes beroende, komme att åtminstone i någon mån motverkas, hvad man befarat, att genom samma valfrihet de af naturen och andra förhållanden mindre gynnade stiften skulle beröfvas det presterliga biträde, som för dem vore af nöden och, i händelse af indigenatsrättens fullständiga bibehållande, skulle kunna påräknas.

På sätt ofvan blifvit anfördt, är frågan om en förändrad kyrkolagstiftning beroende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, men Utskottet anser nu förevarande frågas skyndsamma afgörande vara af den vigt, att den desto mindre bör uppehållas i afbidan derpå att kyrkolagstiftningens öfriga delar må erhålla sin slutliga lösning, som tidpunkten härför, vid det förhållande att kyrkomötet ej ännu blifvit öfver det derutinnan afgifna förslag hördt, torde vara temligen aflägsen; och med fästadt afseende jemväl derpå, att de ojemförligt fleste vederbörande, hvilka afgifvit yttrande öfver berörda förslag, icke haft något att deremot, i hvad deri finnes i öfverensstämmelse med motionen förordadt, erinra, samt kyrkomötet, i ämnet särskildt hördt, uttalat sig i samma syfte som motionären, så att icke synes antagligt, att i den ifrågasatta lagförändringen, der den vidtoges, någon väsendtlig rubbning skulle i sammanhang med antagandet af ny kyrkolag framdeles komma att ega rum, anser sig Utskottet böra värdsamt hemställa,

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att hvad lag och särskilda författningar innehålla derom, att ej någon må vinna inträde i prestebetet inom annat stift, än der han är född, skall upphöra att vara gällande.

Stockholm den 6 Mars 1876.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herrar *Ribbing*, *Asplund* och *Torpadie*, hvilka ansett, att Utskottet i anledning af motionen bort tillstyrka fullständigt upphäfvande af indigenatsrätten.

af Herr *Lyth*: "Det föräldrade medeltidsstadgande, som benämnes jus indigenatus, innehåller egentligen 2:ne bestämmelser. Den ena: förbud för teologie studerande att söka ordination till prestebete i annat stift än det, hvori han är

född eller der han blifvit uppfostrad, den andra: förbud för prest att söka befordran utom det stift, för hvars räkning han blifvit ordinerad. Af dessa begge förbud, hvilka för alla dem, som egna sig åt det presterliga kallet, i sjelfva verket utgöra, ingalunda en rättighet (jus) utan ett orättvist och hämmande band på deras sjelfbestänningsrätt, vill nu motionären och med honom Utskottet borttaga endast det förstnämnda, men låta det senare kvarstå.

Då jag anser, att genom en sådan halfmesyr ingenting skulle vinnas, utan olägenheterna af nuvarande förhållande snarare komma att ökas, samt då jag dertill fruktar att lösningen af hufvudfrågan, som är ansökningsrättens frigifvande, skulle derigenom för en längre framtid undanskjutas, så får jag, med fasthållande af 1867 års Riksdags uttalade åsigt om borttagandet af hela den s. k. infödingsrätten, reservera mig emot Utskottets beslut samt yrka afslag å motionen“.

Herrar Friherre *Åkerhielm*, *Philipsson* och *Magnus Jonsson* hafva begärt få antecknad, att de icke i behandlingen af motionen deltagit.